

Latviešu jaunākā romāna tendence – no vēstures uz personību

IEVA KALNIŅA

REFERĀTS IZSTRĀDĀTS VKKF LNB PROJEKTĀ "RAKSTĪTĀJI UN RAKSTU DARBI: LATVIEŠU AUTORI UN LITERATŪRA LATVIJAS BIBLIOTĒKĀS" IETVAROS

PĒTĪJUMS NOTIEK VALSTS PĒTĪJUMU PROGRAMMAS "LETONIKA LATVISTIKAS UN EIROPEISKAS SABIEDRĪBAS ATTĪSTĪBA" PROGRAMMAS
PROJEKTA "NARATĪVS, FORMA UN BALSS: LITERATŪRAS IESAKŅOTĪBA KULTŪRĀ UN SABIEDRĪBĀ" (VPP-LETONIKA-2022/3-0003) IETVAROS

Žanru literatūras uzplaukums

Literatūra un tās žanri ir literatūrzinātnes jēdzieni (epika – romāns, stāsts, romāns – vēsturiskais romāns, blēžu romāns u.c.)

Žanrs nostiprina literatūras tradīciju, ļauj apvienot noteiktas pētniecības tēmas

Romāna žanri neiedalās pēc vieniem principiem (ne literatūrzinātnē, ne grāmatu tirgū)

Mūsdienās žanrs – kā lasītāja palīgs milzīgajā grāmatu tirgū – grāmatu tīklos, bibliotēkās, e-pārdošanas vietnēs

Žanrs palīdz lasītājam – izvairīties no vilšanās, tas atbilst lasītāju gaidām (fantāzijas romāns, kriminālromāns, romantiskais romāns)

Autors šīs gaidas var apstiprināt un var apšaubīt

Žanra literatūras uzplaukums

Žanra literatūrā arī citu žanru iezīmes – kriminālromānos mīlestības līnija u.c.

Žanrs palīdz grāmatu pārdot – Inguna Bauere, Dace Judina, arī «Es esmu..»

Arī autoram jārēķinās – kā veiksies ar grāmatas atpazīstamību,

Žanrs vienmēr ir nosacīts – to pārkāpj vai paplašina, vai apstiprina – ir autori un apgādi, kas ar to rēķinās, bet lasītāja gaidas saistās arī ar ko jaunu, negaidītu, citādi garlaicība (I. Ābele «Duna» (Latvijas zirgi un hipodroms), I. Gaile «Stikli» (eigēnika)

Ir autori, kas ar žanru nerēķinās (G. Berelis, N. Ikstena, G. Repše, I. Ābele u.c.)

literārais romāns – ----- izklaides (populārās literatūras romāni), piemēram, P. Bankovska «18» - A. Jundzes «Sarkanais dzīvsudrabs» - G. Tirzītis «Legionārs»

Žanra literatūras uzplaukums

Likumu neievērošana – likumu pārkāpšana – šablonu ievērošana

Valoda kā darba sastāvdaļa – laba literārā valoda – valoda kā notikuma izstāstītāja

Realitātes refleksija – izdoma, kreativitāte, pārsteigums – ikdienas dzīve (ikdienas sapņi, vilšanās utt.)

Notikumu intensivitātes atšķirības

Mērķa grupa – pēc vecuma un dzimuma

Post- situācija

Metafikcija (jēdzienu aktivizē Linda Hučena [Hutcheon] un Ansgars Nunnings [Nünning) – Vēsturiskā fikcijas (izdomas) un vēsturiskā apraksta robežu saplūšana.

Metafikcionālas refleksijas par rakstnieka dzīves atstāstu un sevi, stāstījums par sevi kā rakstošu, biogrāfiju rakstošu cilvēku, orientācija uz tagadni, biogrāfa darbību;

Metafikcija – refleksija arī par žanru:

P. Bankovska «18», K. Ulberga «Tur», N. Ikstena «Vīrs zilajā lietusmētelī», J. Joņevs «Decembris», I. Gaile «Rakstītāja»

Interese par vēsturi un biogrāfiju

“Mēs. Latvija, XX gadsimts” uz «Es esmu» no vēstures uz personību, bet personība saistīta ar vēsturi (M. Bērziņš «NĀKOTNES KALEĪJS»)

Dominē 20.gadsimts –

ar dažām atkāpēm - Arno Jundzes romāns «ES NEMIRŠU NEKAD» — Eduards Veidenbaums (1867–1892), I. Žolude «Vendenes lotospuķe» - Jānis Poruks (1871–1911),

trimda – Ilze Jansone «LAIKA RĒKINS» par Ilzi Šķipsnu (1928-1981); Osvalda Zebra romāns «MEŽAKAIJA» par Gunaru Janovski (1916–2000).

Salīdzināt pētījumu un romānu - Ingunas Dauksteš-Silasproģes monogrāfija «BALSIS PĀR JŪRU», A. Zeibots «Krauklis», J. Zālītis «Kam puķe zied» , I. Žolude «Vendenes lotospuķe», V. Vecgrāvis «Pie augstā loga»

Nostiprina vēsturisko atmiņu, nacionālo apziņu un akcentē personību (vai lasa vairāk?) – precīzi – kultūras situācija

Biogrāfiskie romāni - literārais romāns – ----- izklaides (populārās literatūras romāni), biogrāfija (A. Puče «Ar baltiem cimdiem jeb Artura Nagliņa brīnišķīgie piedzīvojumi)

Vēsture un biogrāfija

Biogrāfiskie romāni dažādo vēstījumu – pārrauj lineāro laiku, 1. persona mijas ar 3. personu, apziņas plūsmas elementi

Romāni par personību, kas raksta – skata vienu rakstniecības šķautni – A. Akmentiņš «Meklējot Ezeriņu» - akcentē dzeju, I. Žolude - prozu

I. Žolude plaši izmanto literatūrvēsturiskus materiālus, I. Jansone «Laika rēķins», bez paligmateriāliem grūti uztvert

Ko akcentē – kādu savu ideju vai biogrāfiju – A. Zeibots «Krauklis», I. Gaile «Rakstītāja», I. Jansone «Laika rēķins» - centrā narkomānija, sievietes ķermenis un ierobežojumi, rakstniecība, valoda un svesums

Cita tipa darbi – D. Vīgantes «Romantiķis» (*pievērst uzmanību D. Vīgantes darbiem, arī L. Vinogradova «Upe»*)

Nežēlīgi žanri – notikums un personība atbilst sava laika zināšanām un interpretācijai un katra laika literatūras uztverei

Vēsturiskie romāni un biogrāfiskie ierobežo ar faktiem

Ko pasaka par savu laiku (cik ilgu laiku)